

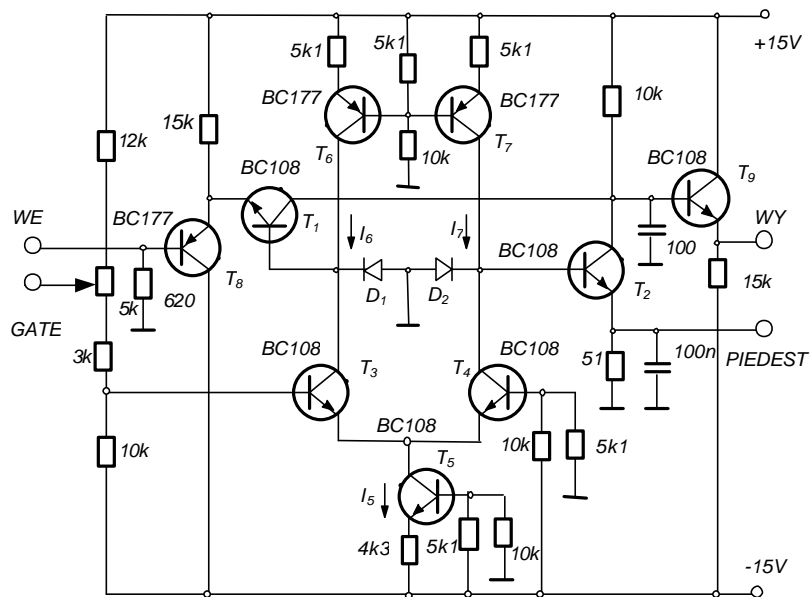
SZEREGOWO-RÓWNOLEGLA BRAMKA LINIOWA

I. Zakres ćwiczenia

- Pomiar parametrów znamionowych bramki:
  - współczynnika przenoszenia bramki K_{on} ,
  - czasu narastania i opadania t_n i t_o ,
  - poziomu przesłuchu V_{SFT} ,
  - piedestału V_{PED} .
- Zestawienie prostego systemu pomiarowego z bramkowaniem sygnału.

II. Przedmiot ćwiczenia

Przedmiotem ćwiczenia jest układ szeregowo-równoległej, liniowej bramki transmisyjnej w konfiguracji zaproponowanej przez F.S. Gouldinga. Rysunek 1 przedstawia jej pełny schemat ideowy.

Rys. 1. Schemat ideowy bramki szeregowo-równoległej wg Gouldinga

Bramka ta należy do kategorii bramek *monopolarnych*, przeznaczonych do transmisji impulsów (sygnałów) polarności dodatniej. Podstawowymi jej elementami funkcjonalnymi są dwa klucze tranzystorowe: szeregowy T_1 oraz równoległy T_2 . Są one przełączane komplementarna para sygnałów formowana w stopniu różnicowym T_3, T_4, T_5 w odpowiedzi na zewnętrzny sygnał bramkujący. Sygnał ten podawany jest na bazę tranzystora T_3 za pośrednictwem sieci rezystorowej, umożliwiającej uzgodnienie potencjałów sprzęganych galwanicznie obwodów źródła sygnału bramkującego i stopnia różnicowego. Tranzystory T_6 ,

T_7 i T_5 pełnią funkcje źródeł prądowych, przy czym ich wydajności prądowe I_6 , I_7 oraz I_5 pozostają w relacji: $I_6 = I_7 < I_5$. Dzięki temu nadwyżka prądu w gałęzi przewodzącej (T_3, T_6 lub T_4, T_7), spływając przez przynależną diodę (D_1 lub D_2), daje na niej spadek napięcia utrzymujący w stanie odcięcia odpowiednio tranzystor T_1 (klucza szeregowego) lub, w przypadku alternatywnym, tranzystor T_2 (klucza równoległego). Oczywiście, stanowi odcięcia jednego z kluczy tranzystorowych towarzyszy stan nasycenia drugiego klucza, uwarunkowany skierowaniem do jego bazy pełnego prądu przynależnego źródła prądowego.

W stanie spoczynkowym, tj. przy braku sygnału bramkującego, bramka – według założenia projektowego – pozostaje zamknięta. Klucz szeregowy jest wówczas rozarty (odciety), zaś klucz równoległy zwarty. Taki stan zapewnia odpowiednie ustalenie spoczynkowych wartości potencjałów baz tranzystorów T_3 i T_4 wymuszające przewodzenie tranzystora T_3 . Otwarcie bramki następuje pod działaniem ujemnego sygnału bramkującego ($V_B = -3V$) zmieniającego stan przewodzenia tranzystorów stopnia różnicowego i powodującego w dalszej konsekwencji odcięcie tranzystora T_2 klucza równoległego i wprowadzenie w nasycenie tranzystora T_1 klucza szeregowego.

W tor sygnału włączono nadto separatory wtórnikowe, wejściowy (T_8) i wyjściowy (T_9), zapewniające właściwe dopasowanie układu do źródła sygnału i jego odbiornika. Dodatkowa gałąź (PEDEST) w obwodzie emitera tranzystora T_2 umożliwia wprowadzenie napięcia kompensującego *efekt piedestału*.

III. Program ćwiczenia – instrukcja szczegółowa

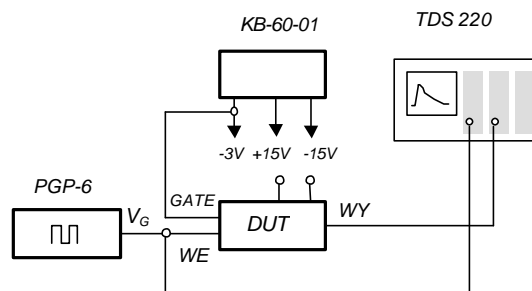
1) Określenie zakresu dynamicznego bramki i pomiar jej współczynnika przenoszenia

Dokonac wyznaczenia wartości współczynnika przenoszenia bramki K_{ON} uśrednionego na całym liniowym obszarze charakterystyki przejściowej. W tym celu zestawic układ pomiarowy według schematu podanego na rysunku 13.2. Ustalic warunki pracy bramki w trybie trwałego przewodzenia łącząc jej wejście (GATE) ze źródłem napięcia stałego $V_G = -3,0 V$.

Generator impulsów PGP-6, wykorzystywany w ćwiczeniu jako źródło sygnału przełączyć w tryb generacji ciągu impulsów pojedynczych. Za pomocą organów regulacyjnych ustawić następujące wartości parametrów sygnału:

- szerokość impulsów $t_{imp} = 1 \mu s$,
- częstotliwość impulsów $f = 1 kHz$,
- polarność impulsów – dodatnia (odbiór z odpowiedniego gniazda wyjściowego).

Pomiar przeprowadzić standardową techniką „punkt po punkcie”, mierząc każdorazowo amplitudę sygnału (impulsów) wejściowego V_i i wyjściowego V_o bramki, oraz wyznaczając na bieżąco przebieg charakterystyki przenoszenia aż do zaobserwowania znaczącego odstępstwa od liniowości. Metodą regresji liniowej wyznaczyć *idealizowany* przebieg charakterystyki przenoszenia oraz określić nominalny zakres napięć wejściowych według kryterium dopuszczalnej nieliniowości całkowitej na poziomie 1%. Wyznaczyć dla tego obszaru wartość współczynnika K_{ON} .

Rys. 13.2. Schemat zestawu do pomiaru zakresu dynamicznego oraz współczynnika przenoszenia bramki liniowej

2) Pomiar czasu narastania bramki

Czas narastania bramki τ_r określany jest definicyjnie tak samo, jak czas narastania wzmacniacza. Zgodnie z definicją jest to zatem czas narastania odpowiedzi bramki na wymuszenie skokowe. W praktyce pomiarowej zamiast sygnału skokowego posłużyć się można sygnałem prostokątnym [typu $\Pi(t)$] dostatecznej szerokości i stromości zboczy. Pozwala on nadto wyznaczyć szybkość zaniku odpowiedzi, poprzez pomiar czasu opadania τ_d .

Pomiar obu tych parametrów należy przeprowadzić w tym samym co poprzednio, układzie, stosując jako wymuszenie ciąg impulsów prostokątnych o częstotliwości $f = 10$ kHz, o szerokości $t_i = 1\mu\text{s}$ i maksymalnej amplitudzie znamionowej $V_{i\text{max}} = +4,0$ V. Korzystając z możliwości pomiarowych oscyloskopu cyfrowego (TDS-220) dokonać pomiaru czasów narastania i opadania zarówno impulsów wejściowych jak i wyjściowych i na gruncie tych danych wyznaczyć wartości parametrów τ_r i τ_d .

3) Pomiar napięcia przesłuchu bramki

Zmodyfikować układ pomiarowy z rysunku 2, odłączając wejście sygnału bramkującego od źródła napięcia stałego ($-3,0\text{V}$) i zwierając go na krótko do masy. W ten sposób bramka zostaje wprowadzona trwale w stan odcięcia.

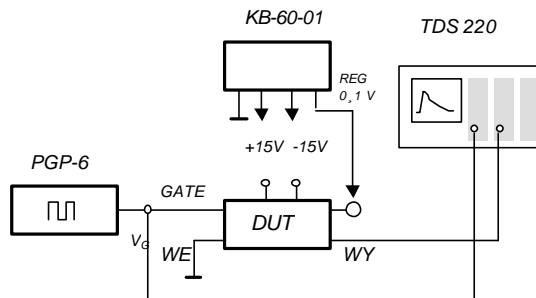
Podać na wejście sygnału informacyjnego ciąg impulsów prostokątnych o maksymalnie dopuszczalnej amplitudzie. Zaobserwować na oscyloskopie przebieg wyjściowy i ewentualnie pomierzyć jego amplitudę (V_{FST}).

Stosunek V_{FST} do $V_{i\text{max}}$ wyznacza zarazem wartość współczynnika przenoszenia bramki w stanie jej odcięcia tj. K_{OFF} .

4) Pomiar i kompensacja piedestału

Efekt *piedestału* uwarunkowany jest niezgodnością potencjałów na wyjściu bramki w stanie pasywnym (odcięcia) i aktywnym (przewodzenia). Eksperymentalnie łatwo wyz-

naczyć jego wielkość obserwując i mierząc zmiany poziomu na wyjściu bramki przy okresowym przełączaniu jej stanu przewodzenia sygnałem bramkującym w warunkach zwartego wejścia sygnału informacyjnego (WE). Dla realizacji tego zadania ćwiczeniowego przełączyć układ pomiarowy do postaci podanej schematycznie na rysunku 3.

Rys. 3. Schemat układu do pomiaru piedestału bramki liniowej

Generator impulsów PGP-6 przełączyć w tryb generacji *unipolarnej fali prostokątnej* ($t_i = T/2$) o amplitudzie nominalnej $V_G = 3,0$ V i polarności ujemnej. Oscylograficzny pomiar wysokości piedestału V_{PED} przeprowadzić w warunkach otwartego wejścia (PED). W przypadku stwierdzenia nadmiernego piedestału (powyżej 100 mV) dokonać próby jego skompensowania napięciem (w przedziale $< 0 \div 1$ V) pobieranym z zasilacza ogólnego (w sposób podany na schemacie).

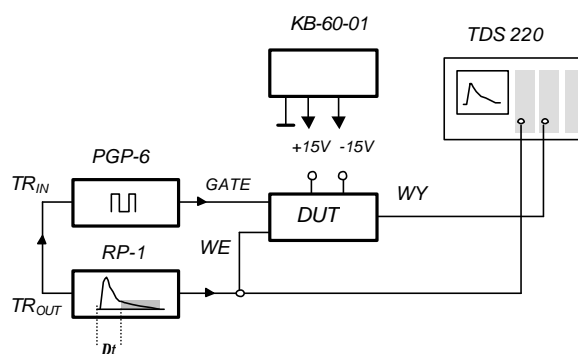
5) Obserwacja efektu przenikania sygnału bramkującego

Duża stromość krawędzi impulsów bramkujących sprawia, że poprzez pasozytnicze sprzężenia pojemnościowe te szybkie zmiany sygnału mogą przeniknąć na wyjście bramki. Zaobserwować ewentualne występowanie tego efektu w trakcie pomiarów napięcia piedestału. Przedstawić zwięzłe wyniki dokonanych obserwacji.

6) Realizacja prostego systemu z bramkowaniem sygnału

Linowe bramki transmisyjne są szeroko stosowane w różnych systemach selekcji czasowej sygnału. Dobrymi przykładami ich wykorzystania w obszarze fizyki i techniki jądrowej są spektrometryczne systemy pomiarowe z bezpośrednim uzależnieniem czasowym oraz z uzależnieniami koincydencyjnymi. Proponowana realizacja symuluje własności pierwszej grupy. Jej zadaniem jest wyodrębnienie fragmentu sygnału odległego od chwili jego wzbudzenia w źródle o znany interwał czasowy.

Rysunek 4 przedstawia schemat blokowy takiego systemu pomiarowego, w którym generator impulsów RP-1 symuluje przebieg sygnału generowanego w źródle.

Rys. 4 Schemat prostego systemu transmisji sygnału z bramkowaniem

Zalóżmy, że nosnikiem pozadanej informacji jest koncowy fragment tego przebiegu opóźniony o Δt względem czola sygnału (zawarty w zaciemnionym polu ikonki w bloku RP-1) i tylko on powinien być przeniesiony przez bramkę. Konieczne jest zatem blokowanie toru transmisyjnego w okresie poprzedzającym wybrana część sygnału i następującym po jej zakończeniu. Funkcje te spełnia, wyzwalana czolem sygnału źródła, bramka liniowa otwierana z opóźnieniem Δt na czas trwania wydzielonej frakcji sygnału. Pozadane opóźnienie oraz długość interwału otwarcia bramki zrealizowano w układzie generacji sygnału bramkowania, wykorzystującym możliwości funkcjonalne generatora impulsów PGP-6. Dla osiągnięcia postawionych wymagań rekomenduje się następujące ustawienia generatorów RP-1 i PGP-6:

Generator RP-1

- amplituda impulsów 4,0 V,
- czas narastania 0,1 μ s,
- czas opadania 1,0 μ s,
- częstotliwość 10 kHz,
- polarność dodatnia;

Generator PGP-6

- amplituda 3,0 V,
- opóźnienie 1,5 μ s,
- szerokość 10 μ s,
- polarność ujemna,
- typ ciągu impulsy pojedyncze,
- tryb pracy – wyzwalanie zewnętrzne impulsami TR_{OUT} generatora RP-1.

Zadanie ma charakter jakościowy i polega na obserwacji przebiegów: pierwotnego, generowanego w źródle (RP-1) i wtórnego uzyskiwanego na wyjściu bramki. Skomentować wyniki tych obserwacji.

IV. Wyposażenie stanowiska ćwiczeniowego

- Moduł ćwiczeniowy: SZEREGOWO-RÓWNOLEGLA BRAMKA LINIOWA
- Zasilacz niskiego napięcia typu KB-60-01
- Generator impulsów PGP-6
- Generator impulsów licznikowych: TAIL PULSE GENERATOR typu RP-1 lub RP-2
- Oscyloskop pomiarowy typu TDS-220
- Kable i przewody łączące

V. Literatura pomocnicza

- [1] Goulding F.S.: *A Fast, High Performance Linear Gate*, Rev. Sci. Instr., vol. 38, 1967
- [2] Instrukcje obsługi pomocniczej aparatury pomiarowej
- [3] Korbel K.: *Elektronika jądrowa. Cz.III. Układy i systemy elektroniki jądrowej*. Kraków, Wyd. AGH 1987
- [4] Kowalski E.: *Elektronika jądrowa*. Warszawa, OIEJ, PTJ, Seria Aparatura i technika pomiarowa, nr 76 (359), 1973